

A titokzatos palota

A fő-utcai Fehér Kereszt vendégfogadó története
— Némely laptársunk okulására —

A sajtóban néha jelennek meg Budáról olyan közlemények, amelyek lehetnek kedvesek, néha szenzációsak, de mindig úgy tüntetik fel Budát, mint valami *indus* falut, amely oly távol esik Pésttől, hogy mindent rá lehet fogni, ahogy az alábbi közlemény is bizonyítja.

Egyik fiatal laptársunk, mely most keres érvényesülést a budai oldalon, helyet adott egy szenzációnak ígérkező közleménynek, amelyben a budai kérdésekben járalan tudósító olyan történelmi adatokat sorol fel Mária Terézia királynéről, amelyek egyáltalán nem felelnek meg a valóságnak és csak a tévhiteket szaporítják Buda felől.

Nem kenyerünk mások hibáinak a keresése és feltalálása, de több oldalról jött felhívásra közöljük az alábbiakat:

„Mária Terézia pompás palotájában nyomortanya van“ címen jelent meg oly értelmű tudósítás, hogy az a kiugró, barokstilű épület a Batthyány-téren egykor Mária Terézia tulajdona volt, pedig:

A Batthyányitér 4. szám alatti régi budai barokk palota történetét már régen megírta Garády Sándor, Thallóczy Lajos, Peisner Ignác és Kováts József dr. székesfővárosi levéltári tiszt, továbbá Bevilaqua-Borsódy Béla dr. is bőven foglalkozott a régi ház történetével a budai serfőzés történetéről szóló munkájában, más írásaiban pedig bőven foglalkozott

Mária Terézia személyével kapcsolatos budai mende-mondákkal.

A régi ház 1758 előtt már a „Fejér kereszthez“ cégérezett vendégfogadó volt. Ezt Falk Ferenc József dúsgazdag budai tőkepenzes és vállalkozó 1758-ban vette meg és felépítette a maig ott álló gyönyörű barokkos házat és pedig vendégfogadóul rendezve azt be a régi Fejér kereszt cégéres vendégfogadói jogát folytatva. Volt itt vendégfogadó, nagy istállók, kereskedők számára való árúraktárak, ebédelő vendégszoba, külön sermérő és bormérő söntés, bálak számára *Bálos ház* és kávéház a *Fejér keresztben*.

Falk úr maga nagy vállalkozó volt, ő bérelte 1767-től kezdve a régi tabáni Repülőhid helyeit a mai Ybl Miklós térre vezető új *hajóhid* hídpénz-bevételét. Ebből számtalan pereskedése támadt. Ő bérelte ki a budai báltartás jogát is. A Fejér kereszt maig meglévő emeleti szalójában folytak le a híres, régi 18. századi maskarás és egyéb bálak. Falk úr rengeteg vagyont szerzett budai telekspekulációval. Ő építette a maig meglévő, a „Teremtő Uristenhez“ („Zum Schöpfer“) cégérezett házat, melyen — a Kék Golyó-uca és a Krisztina-körút sarkán — maig is ott van a felhők között trónoló Uristen domborműve a rómaiaskodó barokos ház oromháromszögében. (A „Zum Schöpfer“ idéetlen lefordítása adta a mai „Alkotás“ utca nevét.)

Budai mende-monda szerint Mária Terézia résztvett a budai bálakon. Budai pletykáló öreg nénikék „szavahihető“ előadásai szerint családjukban él az emléke annak, hogy Mária Terézia „táncolt“ a mai Verbőczy-ucai Hatvány palotában, az egykori Erdődy-Pejácsevics palotájában. Mások ugyanezt tudják a mai Toldy Ferenc és Dónáti utcák sarkán levő régi házról, melyen a „Három Korona“ az ily cégérű vendégfogadó cégére maig látható. Más budai pletykák szerint azonban egyéb is történt. Nevezetesen az, hogy a „kikapós Mária Terézia“ szobalány ruhában lopódzott ki a budai Várból „a daliás főúrhoz“ Grassalkovits „herceghez.“ Sőt azt is tudják, hogy a szóban levő palota „Grassalkovics hercegé“ lévén e címen — lakott ott Mária Terézia.

Mindebből persze egy szó sem igaz. Mária Terézia soha sehol Budán nem lakott. A 19 gyermeket szülő és szoptató, kispolgári erényű, egyszerű életű és retentő komoly státusgondokkal küzködő király — ő Magyarország királya és nem királynője volt — korántsem volt az a fejedelmi szépség, aminek az anekdoták és lojális festők hirdették. Kicsi és korán elhízott termetű volt és a sokgyerekes családayak ismert érbántalmában szenvedve, nehézzjárású volt. A róla szóló sok idéetlen és trágár anekdotát — mint *Marczali* Henrik és *Tóth* Béla kimutatták — a porosz udvar propaganda-irodája pénzért iratta meg és régi olasz, francia és német vándoraneidotákból.

Grassalkovics Antal grófnak csak a fia lett herceg. Vén ember volt az egykori jómódú felvidéki kurucból lett gazdag úr, aki soha „koldusdiák“ nem volt, már akkor, mikor Mária Terézia férjhez ment. Mivel pedig Budán mindent „török“-nek nevez a naiv képzelet, ami

rég és a gödöllői Grassalkovics kastély meg a pesti — 1898-ban lebontott — Grassalkovics palota stílusa révén mindent „Grassalkovics stílusnak“ neveznek fogadatlan műtörténészek: természetes, hogy a Fejér kereszt háza is „Grassalkovics“-é, a „hercegé“ volt, persze, hogy ott táncolt a fájós lábú „királyné“, sőt ott is „lakott“, vagyis a palota „Mária Teréziáé“ volt.

Igy állván a dolog, azt hisszük, hogy a régi Buda története mégsem a „Csáky szalmája“, melyben avatatlan kezek beleturkálhatnak.